

УДК 78.481;78.27
DOI 10.32782/2310-0583-2024-52-05

МЕМОРІАЛЬНИЙ ЖАНР У ХОРВАТСЬКОМУ БАЯННО-АКОРДЕОННОМУ МИСТЕЦТВІ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ДАВОРА БОБІЧА)

Надія Паращук – аспірантка кафедри історії музики, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
<https://orcid.org/0009-0004-0649-0685>

Баянно-акордеонне мистецтво протягом минулого століття зазнало стрімкого розвитку і сьогодні посідає вагоме місце у культурі й викликає інтерес до себе у багатьох композиторів, виконавців та науковців. Універсальність даних інструментів підкреслюється також широким обсягом можливостей виконання різностильової музики (від народної до академічної) та вдалим поєднанням з будь-якими інструментами. На зламі століть, у світовій культурі відбуваються зміни у вигляді експериментів і пошуків серед жанрових та стильових масок, що також торкнулися і баянно-акордеонного мистецтва, в якому особливе місце перейняли твори in memoriam.

Досліджуючи світові грані баянно-акордеонного мистецтва виняткову увагу привертає хорватська баянно-акордеонна культура, в традиціях якої акордеон виступає як символ музикування і має тривалу історію зародження на теренах Хорватії. Разом з насиченою історією хорватська культура багата на митців з національним стержнем, які обають про розвиток творчого життя своєї країни і збереження її історії та визначних імен у мистецькій скрині пам'яті (меморіальних творах).

Значущий внесок у сучасну хорватську культуру, зокрема музичну, привніс хорватський композитор і акордеоніст – Давор Бобіч. Його творчість є потужним шаром прояву національного характеру в музичному мистецтві ХХІ століття.

Ключові слова: меморіальний жанр, in memoriam, пам'ять, баянно-акордеонне мистецтво, хорватська акордеонна культура, хорватська музична культура, композитор, творчість, біографія, Д. Бобіч.

Вступ. Завдяки конструкційним можливостям (багатотембровість, готово-виборна система лівого мануалу, широкий діапазон), баян і акордеон виступають професійними академічними камерними інструментами. З огляду на це, світова нотна література для даних інструментів значно розширюється і поповнюється, в першу чергу, шляхом жанрово-стильових пошуків сучасних композиторів, серед яких особливе місце займають меморіальні жанри в хорватській баянно-акордеонній культурі. Однак, попри національне ядро композиторської творчості і багату акордеонну історію в Хорватії, творча діяльність хорватських митців для акордеона є мало відомою і недостатньо дослідженою на сьогодні. Також, виступаючи одним з провідних композиторів, організаторів, діячів і педагогів хорватської культури постать Давора Бобіча лише узагальнено описана в публікаціях і статтях, а тому варто більш детально висвітлити його творче життя і роль меморіального жанру у ньому.

Аналіз досліджень і публікацій. Деякі аспекти дослідження на тему, згадану в статті, нарізно простежуються в окремих працях. Наприклад, вагомий внесок у вивчення і поширення фактів про музичну культуру в Хорватії здійснили такі відомі музикознавці, як Й. Андріясевиц, Н. Бадовинац, В. Девід, Д. Жупанчич, Л. Жупанчич, К. Томичич, С. Хорват. Також, узагальнено біографічні дані і

опис творчого письма Давора Бобіча подано у статті П. Шиманського і науковій роботі М. Грозданич, ще коротка згадка є в праці М. Ємбришак і на офіційній вебсторінці Д. Бобіча. Але спадщина меморіального жанру в баянно-акордеонному мистецтві на сьогодні є не дослідженою і не вивченою. В окремих працях А. Душного, Д. Кужелева, В. Кучерука, Я. Олексіва, Г. Олексів, А. Сташевського, П. Шиманського серед характеристики творчого шляху композиторів чи аналізу їх творів зустрічаються згадки про тематику присвят в баянно-акордеонних опусах, але, як спеціальне музикознавче дослідження, меморіальні твори у баянно-акордеонному мистецтві до сьогодні ще не вивчалися.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вивчення меморіальних жанрів у баянно-акордеонному мистецтві хорватської культури в музикознавчих працях Хорватії дуже обмежені і, зазвичай, такі теми є частиною ширших тем, а в українському музикознавстві ще зовсім не досліджувалися. Блискучим прикладом композиторської творчості в меморіальному жанрі даного виду мистецтва є постать Давора Бобіча, яка попри активну творчу і організаційну діяльність, також ще не підлягала детальному дослідженню і опрацюванню у наукових працях.

Мета статті – розглянути меморіальний жанр у баянно-акордеонному мистецтві Хорватії та оха-

рактизувати творчий шлях хорватського композитора Давора Бобіча (нар. 1968 р), як яскравого представника сучасної хорватської і світової, зокрема баянно-акордеонної, музики.

Виклад основного матеріалу. Баянне мистецтво останньої третини ХХ – початку ХХІ століть відзначене особливим поривом композиторської творчості, зокрема, в окремих жанрах. Репертуарна спадщина цього періоду не лише зазначає належність даних інструментів до світової композиторської творчості, а й розширює сучасні засоби художньої виражальності, жанрові модифікації та образні картини у творах.

Баянно-акордеонній музиці притаманна широка панорама жанрово-стильових трансформацій. Одним з особливих жанрів відзначається *in memoriam*, яким притаманна виняткова емоційна та образно-змістовна спрямованість. Поява протягом другої половини ХХ – початку ХХІ століть епітафіальних творів для баяна та акордеона тісно пов'язана з тенденціями світової академічної музичної культури, яка розвивалася у непростих соціально-історичних умовах. Окрім того, ще на початковому етапі формування баянно-акордеонні *in memoriam* найчастіше виникали у зв'язку з трагічною життєвою ситуацією – смертю рідних чи друзів, споріднених духом наставників і створювалися невдовзі від сумної події, переосмислення всіх історичних складних періодів залишають свій слід у творчості митців і сприяють написанню музичних відкриток пам'яті тих, кого немає вже з нами.

Власне, дані інструменти доречні в застосуванні для реалізації творчого задуму меморіального характеру, оскільки, об'ємний регістровий діапазон, різноманіття тембрових особливостей, великий технічно-виконавський арсенал, широка амплітуда звучання, так чи інакше, є запорукою втілення будь-якої драматургії, задуманої автором.

З розвитком баянно-акордеонного мистецтва і його затвердженням на світовій авансцені функції меморіальних творів розширювалися, сам жанр перевтілювався і синтезувався з іншими, зберігаючи авторську ремарку («пам'яті», або символічні назви), яка несла в собі особливий духовний зміст: Ф. Анжеліс “Beijing 2011” (a la memoire de Frank Marocco) pour Tian Jianan, «Impasse» (A la memoire de mon neveu Romanin) pour Aude Giuliano, «Думка» з думкою про українських друзів (2022), А. Батршин «Вібрація почуттів» пам'яті М. Оберюхтіна, Ц. К'як'яретта “Oria 1944”, “Anni do Anna” (a mia nonna, in memoria), «Мігрант» (мігрантам

будь-якої національності та віросповідання), “AsSolo” пам'яті І. Золотарьова, «Данина», «Насіння соняшника» (пам'яті війни в Україні), Я. Олексів. «Романс для тебе», В. Підгорний Прелюдія «Пам'яті померлих», Є. Подгайц «Фантазії пам'яті А. Шнітке», А. Посадас “Versa est in luctum” пам'яті жертв теракту в Аточа, П. Роффі «Елегія» пам'яті Массімо Галлі, В. Рунчак «Осанна музикантам, яких немає з нами... вже і ще», І. Саєнко «Серенада для Галини» пам'яті Г. Олексів, Р. Стахнів «Я хочу жити» пам'яті жертв голодомору 1932–1933, А. Сташевський Симфонічна сюїта «Давньокиївські фрески», «Монолог-хода» для баяна пам'яті Т. Г. Шевченка, Г. Хермоса Gernika «26/4/1937», К. Цепколенко «Знесиллям зламани народи...» для баяна, ударних та відеоряду, А. Чарльз “Requiem de l'Oubli”, М. Шалигін “S.O.S.”, “Angel” пам'яті Гію Канчелі, Є. Юцевич «Ода митцеві» присвячується народній художниці К. Білокур та інші.

Безперечно, музика є надзвичайно важлива в культурі і традиціях кожного народу, бо слугує дзеркалом того чи іншого періоду його існування. Сьогодні всю інформацію про минуле ми отримуємо з матеріалів, які були зафіксовані ще декілька століть тому. Так, велику цікавість в мене викликала хорватська культура, адже в її традиціях акордеон виступає як символ музичування. Окрім того, в архівах родини Прандау-Нормани хорватська музикологиня Лерка Перчі дослідила документ Карла Прандау-Норманна, в якому зазначається замовлення на виготовлення інструменту під назвою «акордеон», що прибув з Братислави, але на основі його власної конструкції. Цей лист датується 1816-м роком і має значний вплив на історію акордеона в Європі, оскільки, раніше відомі факти припадають на кінець 1820-х років. Тобто, згідно цього факту існує вірогідність, що перший акордеон був сконструйований Генріхом Кляйном за схемою Карла Прандау в Братиславі [1, с. 128]. За зазначеннями М. Ємбрішак у її науковій праці «що, перший акордеон міг бути виготовлений до патенту Крістіана Фрідріха Людвіга Бушмана від 1822–1829 років та Кирила Деміана від 1829 року... Зрештою споруда стала приватною власністю винахідника, тому світ не міг дізнатися про її існування» [2, с. 11].

Як і в інших країнах, в Хорватії акордеон побутував спочатку як інструмент фольклорних ансамблів, де виконував функцію акомпанементу. А вже у 1934 році був створений *Simfonijski orkestar harmonika “Akordeon”*, головним завданням якого було ознайомлення людей з

технічними і звуковими можливостями акордеону. Акордеоністи робили транскрипції класичних творів, переклади для оркестрів акордеоністів, обробки популярної та танцювальної музики. Однак, музика Західної Європи не подобалася політикам НДХ, бо нібито мала негативний вплив на молодь і представлення хорватської культури. Тому, перші оригінальні твори для акордеонних оркестрів Хорватії є присвячені партизанській тематиці: Міслав Бркіч «Партизанська рапсодія» і Йосип Врховські «Сплетіння партизанських пісень».

1964 р. є новою ланкою історії розвитку акордеонного мистецтва Хорватії. Саме в цей рік започатковується *Międzynarodowe Spotkania Akordeonowe* в Пулі, яке сприяло відходу виконавської культури акордеонної музики від фольклорних і розважальних мотивів до створення власних оригінальних творів. Оскільки, в Хорватії були найбільш популярними акордеонні оркестри, тому переважна частина оригінальних творів відомих композиторів була написана саме для них, присвячених диригентам цих оркестрів чи окремим музикантам. Так, поступово класична акордеонна література розвивалася, змінювала свій стиль, тяжіла до віртуозності і надала акордеону статус сольного інструменту.

Діяльність спілки акордеоністів в Пулі мала свої плоди, адже, до 1990-х років було написано 71 композицію. Однак, більша частина з них належить до репертуару акордеонних оркестрів і лише 4 були створені для акордеону-соло: Мирослав Мілетич – «Пасакалія» (1953), і «Мініатюра для акордеону соло» (1981), Давор Бобіч – «Поєма» (1987), Іво Йосипович – «ARAmesqua» присвята міс Некане Ітурріоз (1988). Також до списку перших і важливих творів належать: Петар Креля – «Від попелу до перемоги» для акордеонного оркестру (1957), Йосип Врховські – “Rondo ya dva elektronijuma i harmonikaski orkestar” для акордеонного оркестру і солістів (1973), Дубравко Детоні – ZOO для оркестру акордеонів (1977), Дамір Бужлета – “Allegro” для квартету акордеоністів (1979), Массімо Брайкович – «Montraubog» для акордеону і електроніки (1980), Башким Шеху – “Aproksimato № 2” для акордеону і симфонічного оркестру (1980) і «Пісня спогадів» за віршами Е. Тергеку для сопрано та баяна (1987).

Поповненню хорватської акордеонної бібліотеки неабияк сприяв конкурс композиторів в рамках *Międzynarodowe Spotkania Akordeonowe* в Пулі, адже ця подія ставала все більше популярною. До списку композиторів (учасників кон-

курсу) належали відомі зарубіжні композитори та композитори Хорватії. Щодо самих композицій, то тут переважають циклічні форми, поліфонічні твори, прелюдії, токати тощо.

Всі опуси, створені в цей період, були пов’язані з тісною співпрацею композиторів, музикантів-виконавців і диригентів, тому частина з них присвячена окремим виконавцям чи диригентам.

Варто зазначити, що творчість М. Мілетича є дуже вагомим у розвитку акордеонного мистецтва хорватської культури, адже він є одним з найвидаваніших і виконуваних композиторів хорватської сцени. Окрім того, він створив струнний квартет “Pro arte Zagreb”, який під його керівництвом «здійснив понад дві тисячі концертів у Хорватії, у республіках колишньої Югославії та по всьому світу, від Москви до Токіо, і отримав найбільше визнання як постійний і наполегливий пропагандист сучасної музики, особливо хорватських композиторів» [3, с. 10]. Хоча більшість партитур Мілетича було втрачено, його твори для акордеону є цінним поповненням акордеонної бібліотеки. Наприклад, для оркестру акордеонів композитор написав: «Серенада» (1970), «Каприс» (1975), “Mobile” (1976), “Kajkavijana” (1977), «На тему Паганіні» (1985), «Сісацька сюїта (Туропольська)» (1989). До списку творів для акордеону соло належать: «Пасакалія» (1953), «Мініатюра» (1981), «Концертна сюїта» (1991), «Істарська секвенція» (1993), «Токата» (1995) та “In memoriam”. Разом з тим, сучасний підхід композитора до творчості проявляється у написанні «Пасакалії і фуги» для органу, акордеону і клавесину ще на початку розвитку хорватської акордеонної творчості – 1953 рік.

Серед творів хорватських композиторів відомі також: “Il gabbiano del faro” для акордеону (2015), «Контрасти» (1996) – Массімо Брайковича; “Harmonz in exist» (1997), “Antepedij” (1989), «Диптих» (2006) – Желько Бркановича; «Мала югославська сюїта» (1961), “Imaginacije – II”, “Preludium”, «Арія і фінал», «Симфонієтта» (1969), «Корал», “Parada male balerine” (1969) – Рудольфа Бруцція; «Фестивальна симфонієтта» для акордеонного оркестру, контрабаса, литавр і військових барабанів (1980), «Гаудеамус» для оркестру акордеоністів, електроніки, баса, військових барабанів і литавр (1987) і «Гра на золотих скелях» для оркестру акордеоністів (1987) – Бруно Б’елінські; «Варіації II» для акордеону і віолончелі (2010), “Fuga triplex” для 2 акордеонів (2015), “Musica espressiva” (2016), “Fantasia lidiana” (2019) Володимир Горуп; “Odsjaji” для

акордеону та струнного квартету, «As-D-Es-As» (2000), «Memoria», «Terra “M”» (2001) – Джені Деклева-Радакович; «Павана» (2009), «Bridges. Kammerinfonie na 9 instrumentow» (2011) – Міро Добровольний; «Південнослов'янський танець» (1981), «Старий запис» (1981) – Йосипа Каплана; «Три ставка» (1967), «Прелюдії» (1993) – Анджелко Клобучара; «Момент концерту» (1997), «Golden Rocks on the Moonlight» (1996) – Адальберта Марковича; «Пастораль» (1989) – Франо Парача; «Весела гра» (1975) «Hommage a Sorkočević» (1985) – Бориса Попандопуло; «Centone» (1989) – Марко Руждяка; «Хорватська сюїта» (1993), «Tango de habanera» (1995), «4 Estancias» для акордеону, флейти і струнного квінтету (2012) – Младена Тарбука; «Сараєвська рапсодія» для оркестру акордеоністів і перкусії (1991–1992), «Апроксимато №5» для оркестру акордеоністів, фортепіано і перкусії, «Рефлексії №3», «Велика перемога №2» (1995), «In omaggio ad Andrea Antico da Montona», «Lode a Dallapiccola», «Конвульсії» для акордеону соло – Башкіма Шеху та інші [2].

Для хорватської культури ХХ–ХХІ ст. зародження меморіального жанру є властивим у зв'язку з пережитими історичними подіями такими, як світові війни ХХ століття, національні трагедії та особисті втрати композиторів. Ми не можемо стверджувати, що меморіальна тематика була активно присутня у творах перерахованих композиторів, але поодинокі програмні назви, пов'язані з конкретними історичними подіями, чи монограми, чи власні назви, свідчать про зародження ідеї присвят у акордеонній творчості хорватських композиторів. Зокрема, відображення особливого типу музичних творів (in memoria) і вираження вшанування пам'яті про загиблих чи визначні події через акордеон належать С. Башталецу «Елегія» (2012) і «Ave Maria» (2020), Д. Бобічу соната «Posthumena» пам'яті Франьо і Регіни Дундуш (1993), Дж. Деклева-Радакович «Memoria», І. Йосиповичу «Epitaffio» в знак пошани жертвам війни (1985) та М. Мілетичу «In memoria».

Серед композиторів, які розвинули і продовжують розвивати баянно-акордеонну музику та для яких меморіальний жанр є відображенням глибоких почуттів і духовної тематики, чільне місце належить хорватському композиторові *Давору Бобічу*. Даний композитор знаний у всій Хорватії та Східній Європі, адже його композиції з'являються як універсальні явища музичного життя країни. Як митець, він сформувався у 80–90-х роках ХХ століття і з того часу будучи

членом Хорватської спілки композиторів (1994 р.) виступає як один з активних організаторів культурного життя батьківщини.

Народився Давор Бобіч у 1968 році у місті Вараждин. Тут закінчив початкову та середню школу, отримав базову музичну освіту в Вараждинському спеціалізованому коледжі. Свою музичну освіту він продовжив здобувати у місті Києві у Київській державній консерваторії ім. П. Чайковського по класу акордеона (клас викладача І. Д. Яшкевича), композиції (клас викладача Г. І. Ляшенка) та теорії музики. Успішність композитора вже проявлялась у студентські роки, адже в 1993 році його нагороджено відзнакою Міністерства культури України, як кращого іноземного студента 1992–1993 років. По закінченню консерваторії в Києві Д. Бобіч повертається на батьківщину і розпочинає активну педагогічну і мистецьку діяльність. Зрештою, як педагог він почав працювати ще одразу після навчання у Вараждинській музичній школі.

Безсумнівно, Д. Бобіч на сьогодні є одним з найвпливовіших сучасних композиторів і діячів музичного життя Хорватії. Зокрема, його ім'я в історії країни, а саме міста Вараждин, запам'яталося як першозасновника класу композиції в початковій та середній школі. Ця подія відбулася в середині 1990-х років і до сьогодні він залишається поки єдиним хто це зробив. Окрім того, досягнення та відкриття у педагогічній сфері продовжуються в Академії культури і мистецтв, де завдяки його керуванню розширюється кількість навчальних програм – фортепіано, композиція, теорія музики, гітара, музична терапія, а також, вперше у світі, він запроваджує опанування абсолютно нового інструменту – тамбури. Також Д. Бобіч сприяв тому, аби ці навчальні програми були введені і в Університеті Йосипа Юрая Штроссмайера у Осієку. Звичайно, відкриття нових дисциплін заклало ядро майбутніх відкриттів, зокрема згодом була відкрита скрипкова студія. Організаційна діяльність композитора щоразу мала успіх і, тим самим, сприяла його руху до вищих посад. Наприклад, у 2003 році він був старшим викладачем Академії мистецтва і культури в Осієку, з 2005–2009 рр. – завідувач кафедри музичного мистецтва, з 2008 р. стає доцентом, у 2009 р. Бобіча призначають заступником декана з науково-мистецької роботи академії, 2014 р. – штатним професором академії, а з 2018 по 2022 рік обіймав посаду радника декана. Сьогодні, як педагог, він є постійний професором та завідувачем кафедри музичного мистецтва і

кафедри музичної педагогіки Академії мистецтв у Осієку.

Варто відзначити громадську діяльність композитора, завдяки якій «Барокові вечори» у Вараждині сьогодні є одним з найвідоміших фестивалів у Європі. Ще у 1999 р. композитор стає директором публічного інституту культури Концертного бюро і, після смерті академіка Ю. Мурная, входить до складу членів комітету видатного національного фестивалю. За цей час вперше у своїй історії Вараждин організував безперервний музичний сезон, який проводився Хорватським міністерством культури і виступає надважливим форумом мистецьких акцій міста. У 2006 році керування «Барокових вечорів» переходить Д. Бобічу. Власне, тут креативність митця теж дуже яскраво проявилася, адже, «він змінив концепцію фестивалю, проектуючи його відповідно до сучасної старовинної музики» [4].

Давор Бобіч – митець, який активно підтримує музичні ініціативи міста Осієк. І тут неможливо не відзначити його вкладену працю, періодом понад десять років тому, у заснування і розвиток концертного циклу «Осієцька музична середа» («Osječka glazbena srijeda»). Разом із засновником Младеном Турковичем вони створили потужний і важливий культурний проєкт міста, зосереджений на популяризації класичної та сучасної музики на горизонтах регіону, розкритті молодих талантів та залученні міжнародних виконавців, що в результаті висунуло цей захід на значиме місце у подіях міста Осієк. Саме Д. Бобічу належить збагачення цього проєкту репертуаром та залучення нових артистів до концертів, він допоміг підняти престиж концертного циклу на міжнародний рівень.

Як композитор Давор Бобіч був нагороджений низкою відзнак: «1996 р. – став володарем нагороди «Ivo Vuljević» як найуспішніший молодий хорватський музикант (він став першим композитором, що отримав цю престижну національну нагороду)» [5, с. 151]; 1997 р. – премія фонду Степана Шулека за кращий оркестровий твір молодого композитора, а також медаль Ордена хорватського плетера; 1998 р. – нагорода від Вараждинського округу за виняткові досягнення в галузі культури; 1999 р. – орден хорватської Даниці з зображенням Марко Марулича; 2008 р. – нагорода Бориса Попандопуло; 2010 р. – премія «Marul» за кращу сценічну музику; 2014 р. – печатка міста Осієк за особливі здобутки в галузі музичної культури; 2015 р. – премія SLUK за кращу сценічну музику в лялькових виставах; 2016 р. – плакета Емілія Коссетто та нагорода

міста Вараждин; 2017 р. – премія Королівства Іспанії; 2018 р. – плакета Хорватського товариства композиторів; 2019 р. – щорічна нагорода декана Академії мистецтв і культури в Осієку; 2020 р. – нагорода «Pogin» за кращу композицію класичної музики; 2021 р. – премія імені Бранко Ловреца за сприяння релігійній свободі в Хорватії за загальний внесок у збагачення єврейської культурної спадщини; 2023 р. – нагорода Вараждинського округу за виняткові досягнення за останній рік [6].

Наразі Д. Бобіч і сам є членом журі різних мистецьких премій і нагород, зокрема «Lukačić» і «Murai» [5, с. 151].

У 2022 р. він був композитором-резидентом Дубровницького симфонічного оркестру, а згодом його призначають на цю ж посаду і в 2025 році. На період з 2023–2027 роки він стає композитором-резидентом для написання балетів у Хорватському національному театрі в місті Осієк. Окрім цього, як перший іноземний композитор, автор доєднується до надзвичайно видатного вишу міжнародного значення у статусі постійного композитора – University Wisconsin – River Falls/UWRF. «2023 рік запам'ятається як перший, коли рада факультету одногосно обрала композитора з-за меж Сполучених Штатів Америки, і це приємне звання дісталось Бобічу з Вараждина» [7].

Композиторський доробок Д. Бобіча складають понад 200 творів. Його праця є безперечно одним із найбільш масштабних, різноманітних і видатних явищ у модерній хорватській музичній культурі. Це інструментальні, вокальні, вокально-інструментальні, музично-сценічні твори та музика до фільмів. Майже всі композиторські напрацювання автора входять до переліку педагогічного репертуару відомих мистецьких закладів Загреба, Осієка, Хельсінкі, Києва, Лондона та інших.

Особливого значення для мистецької публіки набули такі твори композитора: ораторія «Король Томіслав» (1992–1993), «Вуковарський реквієм» (2004), балет з вокалом «Вероніка Десеницька» (2007) у виконанні ансамблю «Лад» і хореографа Дінко Богданіча. Ці три композиції мали неабиякий успіх і створили триптих видатних подій хорватських музичних сезонів. Також, шалений вибух мала ораторія «Isaac» у 2009 році. Вона була представлена головним проєктом згаданого року у відзначенні міста Пеш.

Композитору властиві звернення до барокових жанрів, таких як сюїта (Сюїта для симфонічно-духового оркестру «Загорські картини» (1997),

«Автентична сюїта» для фагота і струнного квартету (2014)), концерт (Концерт для клавесина і струнних (2010), концерт «Esseker» для фортепіано і симфонічного оркестру (2017–2019)), соната (Соната для скрипки і фортепіано (1993)), кантати («Єрихон» кантата для оповідача, соло, дівочого і змішаного хорів та симфонічно-духового оркестру (2011), «Аміда» кантата для оповідача, соло, хору, струнних і ударних (2018)), ораторія (ораторія «Король Томіслав» (1992–1993), «Ісая» (2007–2008)), зустрічаються твори в романтичному жанрі, як поема («Вараждин 1776» поема для симфонічного оркестру (1998), «Концертна поема» для скрипки і фортепіано (1996)), елегії («Народна елегія» для дівочого хору (1995), «Концертна елегія» для арфи (1998)), увертюри («Дубровницька увертюра» для симфонічного оркестру (2022)), вальси (Вальс «Garestiensis» для струнних (1998), «Quassi Valse» для фагота і фортепіано (2011)), симфонії (Камерна симфонія «Gideon» (2013), «Вуковарський реквієм» (2001)). Очевидно, розвиваючи свою творчість у період кінця ХХ – початку ХХІ століть він не міг оминати характерні для цього періоду експериментальні риси музичного мистецтва, а саме: жанровий синтез та незвичні темброві поєднання («Concertinato» для контрабаса і оркестру тамбурашів (2009), «Intrada і carpiccio» для флейти і арфи (2006), «Libera me» для скрипки та органу (2014), «Американсько-хорватський триптих» для дикторів, сопрано, тенора, хору, фортепіано та перкусії (2023)).

Надзвичайно обширною є праця митця над театральною музикою. Він є автором великої кількості музики до вистав – «Хорватський бог Марс» (2000), «Романс про три кохання» (2002), «Король Едіп» (2004), «Геракл» (2004), «Ромео і Джульєтта» (2014), «Філоктет» (2018) та інші. Однак, визначними його роботами в цьому жанрі є два балети: балет з вокалом «Вероніка Десеницька» у співпраці з ансамблем «Ладо» і хореографом Дінко Богданіча (2007) та балет «Снігова королева» у співпраці з Хорватським національним театром в Осієку і Хорватського національного театру у Спліті, хореограф і режисер – Свебор Сечак (2023). Ці твори стали видо-вищними прем'єрами у Осієку і, звичайно, цінним поповненням хорватської національної культури.

Балетна творчість Д. Бобіча пов'язана з періодом навчання у Києві. Про це він дуже часто згадує у своїх інтерв'ю. Зокрема, останній балет пов'язаний із згадками про відвідування балетних і оперних постановок у Театрі опери та балету імені Т. Г. Шевченка. Звичайно, це впли-

нуло і на стилістику твору, бо він зберіг мелодику, ритміку і традиції симфонічного письма, властиві радянській композиторській школі.

Не злічити широту палітри камерно-інструментальних та камерно-вокальних композицій у найрізноманітніших і незвичних їх проявах. Композитор вражає своєю експериментальністю щодо розробки репертуару для фагота, тромбона, труби, туби, баяна, акордеона, контрабаса, органу, арфи та інших.

Вокальні твори митця підкреслюють новаторство і багатогранність його творчості. Від сарелла до поєднання з різними експериментальними хоровими та інструментальними складами, з голосом-соло, дикторами чи оповідачами, він максимально втілює і передає ідею того чи іншого твору, демонструючи новизну і свіжість погляду на даний різновид музики. Вагоме місце у його хоровому доробку належить творам, написаним для дитячого хору («Svečari» для дитячого триголосного хору і фортепіано (1997), «Казковий сон» для гобоя, фортепіано, інструментів Орфа і дитячого хору (1999), «Зірки» для хору хлопчиків, духового квінтету і ударних (2007) та інші).

Програмність є невід'ємним елементом творчості Давора Бобіча. Це простежується від великих форм до мініатюр. Тематика його програмності характеризується різноманітністю. Він звертається до народних легенд (балет «Вероніка Десеницька» (2007), «Меджимурські легенди» для сопрано і оркестру (2000)), історичних подій (поема «Вараждин 1776» (1998), сюїта для симфонічного оркестру «Загорські картини» (1997), казок («Попелюшка» цикл для скрипки і фортепіано (1999), балет «Снігова королева» (2023)), біблійних історій (ораторія «Ісая» (2007–2008), кантата «Єрихон» (2011), «Голос Єремії» для фортепіанного тріо (2009)), авторські вірші («Dedi, Dedi, Dedi...» для дитячого хору та фортепіано, сл. Людевіта Крайчича (2002), «Ізраїльський триптих» для хору та ударних на вірші сучасних ізраїльських поетів (2004)) тощо.

З огляду на вищеперераховані факти, чітко окреслена національна складова постаті Д. Бобіча. В одному з інтерв'ю митець сказав: «Осієк, як і Вараждин, є «місто мого життя» [8]. Виходячи зі сказаного, мушу підкреслити, що своєю творчістю і наполегливістю він збагатив не лише ці два міста, а й всю хорватську сучасну музичну культуру. Саме йому належить вперше у світі і в історії Осієка відкриття класу тамбури, збільшення навчальних програм у навчальних закладах, його діяльність сприяла висуненню «Барокових вечорів» у Вараждині та «Осієцьких

музичних серед» до заходів національного і міжнародного рівня, і саме він вперше написав балет для Хорватського національного театру. У композиторській творчості Бобіча майже вся програмність його творів пов'язана з хорватською культурою (легенди, історичні події, народні пісні, народні вірші, образи народних героїв, картини природи рідної землі). Тобто, композитор свідомо спрямовує свою роботу на розвиток культури і мистецтва своєї батьківщини.

Особливу нішу творчого надбання композитора займають твори для баяна та акордеона. Особливу, бо у свої студентські часи він навчався грі на акордеоні (викл. І. Д. Яшкевич). Емоційність, театральність, виразність – все це властиво для його акордеонної музики. Також, дотичність до театру принесла його акордеонним творам широку панораму образів – «від апокаліптичних картин, психологічно-заглиблених, драматичних образів до найвно-дитячих картинок з дитячих сюїт для баяна, образів природи» [5, с. 154].

Безперечно, опуси Бобіча є важливим внеском у хорватській та світовій оригінальній акордеонній літературі. Він не лише поповнює баянно-акордеонну нотну бібліотеку, а й сприяє утвердженню баяна та акордеона як класичного і сучасного інструменту. Про це свідчить поєднання цих інструментів з різним складом струнних, написання концерту для баяна і оркестру, серйозна тематика творів, інноваційний підхід до написання партії акордеона/баяна, максимальне розкриття його не всім відомих можливостей. Цікавим фактом є те, що композитор немає написаної жодної обробки народних пісень чи танців для даного інструменту, що, в принципі, викликає першу асоціацію з акордеоном чи баяном в кожного музиканта/композитора. Він, навпаки, репрезентує публіці його виключно як концертний інструмент.

Насправді, для акордеону композитор написав небагато творів, однак всі вони мають вагоме значення у нотній літературі даного інструменту. Серед творів для акордеона соло є: сюїти (№1 (1991), №2 «Апокаліпса» (1991), №3 «Київська» (1993), №4 «Літургійна» (1996)), дитячі сюїти (№1 (1986), №2 «Концертна» (1990), №3 «Вараждинська» (1990), №4 (2004)), сонати (№1 (1989), №2 «Posthumen» (1993)), поема (1987) та п'єса «Histria» (2021). Оригінальністю відзначаються ансамблеві твори, написані для акордеона і віолончелі («Concertinato» (2012)); акордеона і струнного квартету («Concertinato» (2013), «Tango concertante» (2014)); акордеону і струнних («Godišnja doba» (2020); «Сльози Святого Лаврентія» (2021)). Також Д. Бобіч має твір

«Valentinovo / Feast of St.Valentine/» для струнних і бандонеона (2019).

Найбільшим акордеонним твором Д. Бобіча є концерт для баяна і оркестру – «Eshaton» (2022). Це потужний тричастинний концерт з рівноправними партіями оркестру і баяна та яскравою демонстрацією всіх можливостей інструмента. Назва запозичена з біблійної історії «Апокаліпсис». Бурхливий розвиток концерту будується на темі «Одкровення Іоанна».

Композиторській мові Бобіча, зокрема в акордеонній творчості, властиві «ритмічність, мелодійність і зв'язок з фольклором» [7, с. 32]. Окрім властивих йому радянських традицій написання, які закарбувалися в його письмі ще з років навчання, дуже часто він звертається до, так званих, фольклорних ідіом слов'янських народів (Хорватія, Україна, Словаччина, Західні Балкани). Явно простежується запозичення віртуозних пасажів притаманних для А. Вівальді («Пори року», «Літо»), мелодичних зворотів І. Стравінського («Пори року», «Весна») та тангових ритмів А. П'яццолі («Tango concertante», «Valentinovo / Feast of St.Valentine/»). В принципі, для всієї творчості митця простежуються неоромантичні, неокласичні та етнічні риси музики (від жанрів до мелодико-гармонічних і структурних елементів).

Ще одна питома ознака творчості Д. Бобіча – натхнення природою і місцевістю, *genius loci*. Картини природи, асоціації з окремими місцями чи містами, передача духу старовинного (тодішнього) регіону слугують чи не основною темою його праць. Особливо це простежується у таких акордеонних опусах, як: «Histria» (посил до античної історії півострова Істрія (лат. *Histria*)), цикл «Пори року» (зображення української зими), сюїта «Київська» (передача моментів, пережитих в Києві), дитяча сюїта №3 «Вараждинська» (опис життя Батьківщини).

Програмність є однією з найважливіших ознак композиторського письма Д.Бобіча. Так, поряд з пейзажами головними мотивами композицій Д. Бобіча становить літургійна тематика. Окрім ораторій, симфоній, кантат і вокальних творів композитора на цю тему, біблійна тематика властива і значній частині баянно-акордеонного доробку автора. Серед них – сюїта №4 «Літургійна», «Сльози Святого Лаврентія», «Valentinovo / Feast of St.Valentine/» для струнних і бандонеона, і, звичайно ж, концерт для баяна і оркестру «Eshaton».

Окрім тематичного багатства композицій, митець максимально залучає різноманітні технічні та звукові прийоми гри на інструменті (glissando на одній ноті, vibrato, флажолети, рико-

шети, імітації звуку биття скла, шум вітру за допомогою міха тощо), використовує широкий спектр динамічних можливостей інструмента, застосовує сучасні мотиви та часом використовує його як ударно-шумовий інструмент.

Для композицій митця характерний широкий динамічний діапазон, чіткий контраст, віртуозні пасажі штрихом *leggiere*, польотні темпи та акцент на агогічних відхиленнях, які нерозривно пов'язані з гармоніями. Також йому властиві ліричні теми та відображення героїв і різноманітність їх емоційних станів.

Д. Бобіч по-новому дивиться на баянно-акордеонну нотну бібліотеку. Він збагачує і модернізує її не лише за допомогою незвичних звукових ефектів, а й за допомогою модернізованих гармоній і зворотів (дисонансні інтервали, секунди, тритони, гомофонна, кластерна гармонія). Разом з тим, у акордеонній творчості йому властива ритмічна моторика, яка надає руху, часом драматичності, а часом стимулює до появи грізного характеру. Дуже влучно ритмічну структуру творів, особливо акордеонних, описала М. Грозданіч: «Це безперервні ритмічні малюнки, нанизуючи якими, Бобіч досягає постійної напруги і створює видимість постійного “тління”» [9, с. 39].

За період своєї творчості композитор неодноразово співпрацював з різними виконавцями, диригентами, музикантами. У роботі для акордеону однією з таких є Мія Грозданіч – хорватська акордеоністка, викладач. Результатом спільної праці стали три присвяти Д. Бобіча для М. Грозданіч, прем'єри яких виконала музикантка: «Godišnja doba» – прем'єра 03.07.2021 р. у церкві Св. Ловре (Петрinya, Хорватія); «Сльози Святого Лаврентія» – прем'єра 24.09.2022 р. у Істриському національному театрі у Пулі (Хорватія); «Histrìa» – прем'єра відбулася 25.10.2022 р. у Kadriorg Art Museum (Tallinn) [10].

Ідея присвяти і пам'яті для митця є дуже близькою, адже, згадуючи його творчу панораму, в кожному жанрі спостерігається «згадка», особливо національна. Мова йде про твори, пов'язані з історичними подіями батьківщини («Вараждин 1776», Концерт для фортепіано і симфонічного оркестру з підзаголовком «Esseker»), чи присвячені місту, його історії і культурі («Histrìa», «Характерна Вараждинська симфонія» як данина місту

Вараждин), чи річницею смерті видатних постатей (балет «Снігова королева» до 150-річчя смерті Г. Андерсена), чи втратою знайомих (соната №2 «Posthumena» пам'яті Франьо і Регіні Дундуш), чи присвятою музикантам (дитяча сюїта №2 «Концертна» присвячена проф. І. Яшкевичу, «Пори року» – присвята М. Грозданіч і ансамблю «Zagreb Soloists»), чи зверненням до біблійної тематики (концерт «Eshaton»), чи спогадами (дитяча сюїта №3 «Вараждинська», сюїта №3 «Київська»), чи з пережитими подіями («Dubrovačka uvertira» присвячена віолончелісту Віду Веляку і Дубровницькому симфонічному оркестру під важкими враженнями від сумних подій в Україні), чи використання таких символічних для меморіальних творів назв, як елегія, поема, реквієм тощо. Варто зазначити, що образ України дуже часто зображується у творах композитора як, зі слів митця, місце його найкращих років. Наприклад, образ лютої і сніжної зими, характерної для України, він згадує у циклі «Пори року» (I частина «Зима») та балеті «Снігова королева».

Підсумовуючи спостереження, необхідно згадати внесок Д. Бобіча в допомогу Україні. Композитор, зокрема, сприяв тому, аби на момент повномасштабного вторгнення українські студенти мали можливість продовжити своє навчання у музичних навчальних закладах Хорватії, приміром у Осіску і Вараждині.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що виходячи з історичних подій, національних трагедій і втрачених імен Хорватії, меморіальний жанр є тісно пов'язаним з національним мисленням хорватських митців музичного мистецтва. Разом з тим, баян і акордеон є невід'ємним атрибутом хорватської музичної культури, про що свідчать історичні факти і розквіт сучасного хорватського мистецтва. Варто зазначити, що Д. Бобіч – це творча особистість, для якої ідея присвяти посідає чільне місце і виступає віддзеркаленням світогляду композитора, зокрема, у творах для акордеона та баяна. Музична мова композитора насичена міцним національним характером, який виявляється у символічних назвах творів та своєрідності вираження різносторонності хорватської й української ментальності, що трактується як діалог культур крізь епохи.

Література

1. Perčić Lj. Prilog poznavanju glazbenog života u Valpovu od 1790. do 1825. godine u svjetlu arhivskog fonda obitelji Prandau i Normann. *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*. 2006. С. 115–139.
2. Jembrisak M. Rozwoj akordeonistyki w Chorwacji : praca magisterska : № 9274 «Instrumentalistyka, gra na akordeonie». Warszawa : Uniwersytet muzyczny Fryderyka Chopina, 2019. 90 с.

3. Burojević Z. Uvijek živa miletićeva glazbena inspiracija. Programa festivalu «12. Dani glazbe Miroslava Miletića» (17–19 listopada 2012). Sisak : Gradska galerija Striegl, 2012. 36 s. URL: <https://issuu.com/ploha/docs/programska-miletic-priprema1>.
4. Bobić D. «Snježna Kraljica». URL: <https://davorbobic.com/snjezna-kraljica/>
5. Шиманський П. Й., Кучерук В. Ф. Інструментальна творчість Д. Бобіча: методико-виконавський аспект. *Paradigm of knowledge*. 2018. № 5 (31). С. 147–163.
6. Bobić D. «Biografija». URL: <https://davorbobic.com/biografija/>.
7. Davor Bobić izabran za rezidencijalnog skladatelja na američkom sveučilištu, Državnom sveučilištu u Wisconsinu (University of Wisconsin – River Falls). *Hrvatsko društvo skladatelja*. URL: <https://www.hds.hr/davor-bobic-izabran-za-rezidencijalnog-skladatelja-na-americkom-sveucilistu-drzavnom-sveucilistu-u-wisconsinu-university-of-wisconsin-river-falls/>.
8. Davor Bobić: «Status rezidencijalnog skladatelja DSO smatram jednim životnih uspjeha». *glazba.hr.portal*. URL: <https://glazba.hr/citaj/intervju/davor-bobic/>.
9. Grozdanić M. J. Komparativnost i kompatibilnost Godišnjih doba P. I. Čajkovskog i D. Bobića : doktorski umetnički projekat : «Muzička umetnost» / M. J. Grozdanić. Kragujevac : Univerzitet u Kragujevcu, 2021. 175 s.
10. Grozdanić M. J. «Biografija». URL: <https://www.miagrozdanic.com/bio/>.

References

1. Perčić, Lj. (2006). Prilog poznavanju glazbenog života u Valpovu od 1790. do 1825. godine u svjetlu arhivskog fonda obitelji Prandau i Normann [A contribution to the knowledge of musical life in Valpovo from 1790 to 1825 in the light of the archive of the Prandau and Normann families]. *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 115–139 [in Croatian].
2. Jembrisak, M. (2019). Rozwoj akordeonistyki w Chorwacji [Development of accordion in Croatia]. *Master's thesis*. Warsaw: Fryderyk Chopin University of Music [in Polish].
3. Burojević, Z. (2012). Uvijek živa miletićeva glazbena inspiracija [Miletic's musical inspiration is always alive]. Proceeding from the festival program: *12. Dani glazbe Miroslava Miletića Burojević – 12. Days of music by Miroslav Miletica*. Sisak : Gradska galerija Striegl, 36. Retrieved from <https://issuu.com/ploha/docs/programska-miletic-priprema1> [in Croatian].
4. Bobić, D. «Snježna Kraljica» [Bobić D. «Snow Queen»]. *davorbobic.com*. Retrieved from <https://davorbobic.com/snjezna-kraljica/> [in Croatian].
5. Shymanskyi, P. Y., Kucheruk, V. F. (2018). Instrumentalna tvorčist D. Bobicha: metodyko-vykonavskyyi aspekt [Instrumental creativity of D. Bobich: methodical and performing aspect]. *Paradigm of knowledge*, 5 (31), 147–163 [in Ukrainian].
6. Bobić, D. «Biografija» [Bobić D. «Biography»]. *davorbobic.com*. Retrieved from <https://davorbobic.com/biografija/> [in Croatian].
7. Davor Bobić izabran za rezidencijalnog skladatelja na američkom sveučilištu, Državnom sveučilištu u Wisconsinu (University of Wisconsin – River Falls) [Davor Bobić was chosen as composer-in-residence at an American university, the State University of Wisconsin (University of Wisconsin – River Falls)]. *hds.hr*. Retrieved from <https://www.hds.hr/davor-bobic-izabran-za-rezidencijalnog-skladatelja-na-americkom-sveucilistu-drzavnom-sveucilistu-u-wisconsinu-university-of-wisconsin-river-falls/> [in Croatian].
8. Davor Bobić: «Status rezidencijalnog skladatelja DSO smatram jednim životnih uspjeha» [Davor Bobić: "I consider the status of composer-in-residence of the DSO one of my life's achievements"]. *glazba.hr*. Retrieved from <https://glazba.hr/citaj/intervju/davor-bobic/> [in Croatian].
9. Grozdanić, M.J. (2021). Komparativnost i kompatibilnost Godishnikh doba P. I. Chaikovskoho i D. Bobicha [Comparability and compatibility of the annual days of P. I. Tchaikovsky and D. Bobich]. *Doctor's thesis*. Kragujevac: Univerzitet u Kragujevcu [in Croatian].
10. Grozdanić, M. J. «Biografija» [Grozdanić, M. J. «Biography»]. *miagrozdanic.com*. Retrieved from <https://www.miagrozdanic.com/bio/> [in Croatian].

Nadiia Parashchuk – Postgraduate Student at the Department of Music History, Lviv National Music Academy named after Mykola Lysenko

The memorial genre in Croatian accordion art (on the example of Davor Bobić's work)

Accordion and bayan art has experienced rapid development over the past century and today holds a significant place in culture, drawing interest from many composers, performers, and scholars. The versatility of these instruments is highlighted by their broad capacity to perform music in a wide range of styles (from folk to academic) and their successful combination with various other instruments. At the turn of the centuries, changes in global culture are marked by experiments and explorations of genre and stylistic masks, which also affected accordion and bayan art, where in memorial works have taken a special place.

When exploring the global facets of accordion and bayan art, special attention is drawn to Croatian accordion culture, where the accordion serves as a symbol of musicianship and has a long history of origin in Croatia. Along with a rich

history, Croatian culture is filled with artists with a national core, who care for the development of the country's creative life and the preservation of its history and prominent names in the artistic memory chest (in memorial works).

A significant contribution to contemporary Croatian culture, especially musical culture, was made by Croatian composer and accordionist Davor Bobić. His work is a powerful manifestation of national character in 21st-century musical art.

Key words: *memorial genre, in memoriam, memory, accordion and bayan art, Croatian accordion culture, Croatian musical culture, composer, creativity, biography, D. Bobić.*